

1

LES ARRELS D'ESQUERRA

La cultura obrera i popular catalana del primer terç del segle XX mostra una singular vitalitat i autonomia. És una època marcada per la coexistència dels nous moviments socials emergents i la continuïtat d'un Estat que manté uns trets manifestament anacrònics. Societats corals, ateneus, sindicats, teatre popular, premsa republicana i catalanista..., una densa xarxa d'institucions vilatanes i urbanes articulen una societat civil plural, generadora de diverses tradicions polítiques i culturals de caràcter popular. Catalanisme, obrerisme, republicanisme i un difús antiautoritarisme són els seus components més constants. Sense tenir en compte aquest cabalós pòsit cívic i cultural no es pot entendre la singularitat de la forja d'un projecte polític com el que representa Esquerra als anys 30.

Cor L'As de bastos de Gràcia
1931

Fotografia de Brangulí
Arxiu Nacional de Catalunya. Fons Federació de Cors de Clavé

ESQUERRA
75 ANYS

ANTIMILITARISME

Les mobilitzacions per a les guerres colonials, amb la crida reiterada de reservistes, varen provocar finalment l'esclat de protesta social anticlerical i antimilitarista de l'estiu de 1909 (Setmana Tràgica). La crida de reservistes afectava bàsicament obrers casats i amb fills que no podien pagar la quota establerta per redimir-se del servei militar. El sentiment antimilitarista també té el seu origen en el fet que les classes populars vivien l'estat central com una institució llunyana i culturalment estranya molt més identificada amb la repressió política i social que amb la prestació de serveis bàsics.

Abaix les quintas
(gravat contra el reclutament militar)
Segona meitat del s. XIX
Aniu Històric de la Ciutat de Barcelona

ATENEUS

Aquestes associacions cíviques i culturals, que tot sovint feien tasques de substitució d'una poc eficient administració pública, tingueren una gran importància a Catalunya. Des de mitjans del segle XIX aparegueren els ateneus obrers dedicats a l'organització d'activitats culturals diverses i a l'ensenyament dels treballadors, arribant a sostenir escoles primàries i d'arts i oficis com en el cas de l'Ateneu Català de la Classe Obrera de Barcelona. El moviment coral de Josep Anselm Clavé (1824-1874) contribuï a estendre i consolidar l'ateneisme popular i obrer arreu de Catalunya.

Josep Anselm Clavé (1824-1874)
Fotografia de Breguif
Aniu Nacional de Catalunya. Fons Federació Cors de Clavé

AVANTGUARDES

El Modernisme va obrir la societat catalana a la influència dels moviments estètics, literaris, artístics i polítics avantguardistes europeus i nord-americans. Simbolisme, impressionisme, expressionisme, futurisme, cubisme, dadaisme, surrealisme, Bauhaus, constructivisme... Barcelona és la punta de llança d'una societat receptiva i oberta a l'experimentació i a la innovació artística i social. L'obra d'un poeta inconformista i autodidacta d'origen social humil com Joan Salvat-Papasseit (1894-1924), és una mostra rotunda d'aquesta receptivitat innovadora.

Joan Salvat-Papasseit (1894-1924)
Fotografia de F. Sora
Aniu Històric de la Ciutat de Barcelona - Aniu Fotogràfic

FEDERALISME

Estretament lligat al republicanisme, el federalisme fou una ideologia democràtica i anti-centralista que tenia com a fi últim substituir l'autoritària monarquia borbònica per una federació lliure dels pobles ibèrics. A partir de la Revolució de Setembre de 1868, el federalisme adquirí entitat com a moviment polític (fundació del Partit Republicà Democràtic Federal) i prengué, a Catalunya, un caràcter autonomista i independentista. Josep Narcís Roca i Ferreras (1834-1891) i Valentí Almirall (1841-1904), autor de *Lo Catalanisme* (1886), foren significats representants del federalisme catalanista.

Valentí Almirall (1841-1904)

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona - Arxiu Fotogràfic

FEMINISME

En un context d'accelerada urbanització i industrialització, el feminisme català de principis del segle XX és de signe cultural i social. Promou els drets de les dones en l'àmbit educatiu, cultural i laboral. Carme Karr (1865-1943), escriptora i periodista, fou directora de la revista «Feminal» i publicà *Cultura femenina. Estudi i orientacions* (1910). Amb altres activistes impugná de forma decidida alguns dels patrons socials tradicionals que relegaven les dones a la llar, i reivindicà la seva presència plena i activa en totes les esferes de la vida social.

Carme Karr (1865-1943)

Col·lecció J. M. Anauad de Lasarte

INDEPENDENTISME

L'independentisme català es formula a finals del segle XIX des del republicanisme d'arrels federals. Empès per la creació de nous estats a Europa després de la Primera Guerra Mundial i la independència d'Irlanda (1922), pren cos com a moviment polític en els primers decennis del segle XX amb la denominació de «separatisme». El 1922, sota el lideratge de Francesc Macià, es crea Estat Català, organització que durant la dictadura de Primo de Rivera, es constituí en destacat nucli de resistència catalanista i protagonitzà accions de caire insurreccional com els fets de Prats de Molló (1926).

Francesc Macià (1859-1933)

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona - Arxiu Fotogràfic

LAÏCISME

Exercint un estret control ideològic de la població, l'església catòlica espanyola s'identificà, al llarg del segle XIX i bona part del XX, amb el règim monàrquic i les oligarquies dominants. En resposta, els moviments d'esquerres prengueren normalment un caràcter laic i fins i tot anticlerical. El laïcisme, com a doctrina, propugnà l'alliberament de l'home i de la societat del domini de la religió i la separació de l'església i l'Estat. La figura de Francesc Ferrer i Guàrdia (1854-1909), pedagog racionalista i creador de l'Escola Moderna (1901), simbolitzà la lluita per un ensenyament modern, antiautoritari i laic. Fou executat acusat d'instigador dels fets de la «Setmana Tràgica».

Francesc Ferrer i Guàrdia (1854-1909)
 Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona – Arxiu Fotogràfic

REPUBLICANISME

Durant el segle XIX, el republicanisme fou tant una ideologia com un moviment social i polític. En la lluita democràtica contra l'autoritarisme borbònic les classes mitjanes liberals i els sectors populars compartiren els valors republicans de la Llibertat, la Igualtat i la Fraternitat. Francesc Pi i Margall (1824 – 1901) en fou un destacat exponent doctrinal i polític: autor de *La Reacción y la Revolución* (1854) i *Las Nacionalidades* (1877), dirigent del Partit Republicà Democràtic Federal i president de la Primera República espanyola (1873).

Francesc Pi i Margall (1824-1901)
 Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona – Arxiu Fotogràfic

SINDICALISME

El sindicalisme d'inspiració llibertària és un dels moviments socials més influents en la societat catalana del primer terç del segle XX. Advocats laboralistes com Lluís Companys o Francesc Layret (1880-1920) i dirigents com Salvador Seguí (1887-1923) representen la maduresa de l'obrerisme català. Conegut com el Noi del Sucre, Salvador Seguí es va manifestar com el més important sindicalista català de masses a la llarga vaga de la Canadenca (1919). Propugnà un sindicalisme obrer fort, unitari i independent. Com el seu amic Layret, fou assassinat al carrer per pistolers de la patronal.

Lluís Companys i Salvador Seguí
 1920
 Fotografia d'Alfonsa